

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Επικήδειος λόγος του Ανδρέα Δημητρίου
Υπουργού Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου
στην κηδεία του Μάριου Τόκα
30 Απριλίου 2008 - Αθήνα

Εξοχότατε Πρόεδρε της Κυπριακής Δημοκρατίας,

Με αισθήματα πόνου και βαθιάς θλίψης αποχαιρετούμε σήμερα τον ξεχωριστό και πολυαγαπημένο μας μουσικοσυνθέτη Μάριο Τόκα. Ανήμερα της Αναστάσεως ο καλός Μάριος, ο αγαπημένος Μάριος, ο πολίτης-δημιουργός έφυγε από τα εφήμερα για να περάσει στην ιστορία του μουσικού μας πολιτισμού. Η απώλεια του είναι μεγάλη για τον κόσμο της Τέχνης γιατί, όπως ο ίδιος έλεγε, «μόλις τώρα ξεκινούσε». Μας έχει χαρίσει σπουδαίο έργο αλλά εμείς θρηνούμε για την απώλεια της δημιουργίας που ακόμη μας όφειλε.

Σήμερα πενθούμε για το χαμό του καλού ανθρώπου, του ενεργού πολίτη, του πρωτότυπου δημιουργού. Στο έργο του Μάριου συνθέτονται όλα τα χαρακτηριστικά αυτά. Η καλοσύνη του δίνει τη γλυκύτητα της μουσικής του. Η πολιτική του εγρήγορση και η κοινωνική του ευαισθησία δίνουν μια μουσική πλήρη από εθνικά και πολιτικά μηνύματα. Το μουσικό του ταλέντο και η πρωτοτυπία του δίνουν μουσικές που συνυφαίνουν δημιουργικά την Κυπριακή, τη βυζαντινή και τη λαϊκή ελληνική μουσική σε ακούσματα που λένε πολλά στον καθένα μας.

Ο Μάριος Τόκας ανήκει στη γενιά που έζησε τα γεγονότα του '60 και του '70 στην Κύπρο και την Ελλάδα και που οργίστηκε και πόνεσε από αυτά. Η δικτατορία στην Ελλάδα, που πλήγωσε τις εφηβικές μας ευαισθησίες, οι διακοινοτικές ταραχές και η εμφύλια διαμάχη στην Κύπρο, που τραυμάτισαν βαθιά και χάραξαν μόνιμα τις εθνικές μας μνήμες και άφησαν αναπάντητα ερωτήματα, το προδοτικό πραξικόπημα του Ιουλίου του '74 και η συνακόλουθη τουρκική εισβολή, που μας άφησαν με το ένα τρίτο της Κύπρου σκλαβωμένο, σφραγίζουν το Μάριο, όπως όλους εμάς της γενιάς αυτής. Αυτές οι εμπειρίες καθορίζουν το ξεκίνημά του και επανέρχονται στο έργο του συνεχώς με διάφορους τρόπους.

Έτσι, στα 17 του χρόνια, από μαθητής των τελευταίων τάξεων του τότε Γυμνασίου αρχίζει την πορεία του στη μουσική με πολιτικό τραγούδι. Αμέσως μετά, κατά τη στρατιωτική του θητεία,

όπως ο ίδιος έλεγε, η μουσική της κιθάρας του, αποτελούσε για τον ίδιο αλλά και τους υπόλοιπους φαντάρους μια απολυτρωτική διέξοδο μέσα στη φρίκη του πολέμου. Ο Μάριος Τόκας έζησε και τις δύο φάσεις της τουρκικής εισβολής υπηρετώντας από την πρώτη γραμμή ως φαντάρος.

«Πάει καιρός που το φεγγάρι δεν περνάει από δω
Το τοπίο είναι χακί, τρώει την καρδιά σου
Σε λευκό χαρτί τη νύκτα ξαναγράφω σ' αγαπώ
Στη σκοπιά παραμιλάω τ' όνομά σου».

Λίγα τραγούδια αποδίδουν με τέτοια πληρότητα και δύναμη τις εμπειρίες και τα βιώματα των νέων στο στρατό, όπως τα είχαμε ζήσει τις μέρες εκείνες.

Μετά από 37 μήνες υπηρεσίας στην Εθνοφρουρά, με τις πικρές και τραγικές εμπειρίες του πολέμου να τον σφραγίζουν, έρχεται στην Αθήνα το καλοκαίρι του 1975. Φοιτά στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και ταυτόχρονα σπουδάζει μουσική στο Εθνικό Ωδείο. Ο στόχος του να γίνει μεγάλος μουσικός ήταν ξεκάθαρος από την αρχή και έβγαινε από τη μουσική φλέβα μέσα του, που πηγαία ανάβλυζε μελωδίες και ήχους καλλιτεχνημένους. Έτσι αντλεί παιδεία από τις σπουδές του στη Φιλοσοφική Σχολή και αρχίζει τη δημιουργική του πορεία στη μουσική, έχοντας σαν παρακαταθήκη το ήθος και τα ιδανικά που του έδωσαν οι γονείς του και την ανιδιοτέλεια και την κοινωνική ευαισθησία της αγνής Κυπριακής γειτονιάς του '50 και του '60. Γι αυτό, σαν ενεργός πολίτης-δημιουργός, παρέμεινε πάντοτε γενναιόδωρος προς όλους, ταπεινός και απλός, δίνοντας με τη ζωή και το έργο του μαθήματα αξιοπρέπειας, σεμνότητας και περισσής καλοσύνης. Η σεμνότητα άλλωστε, ήταν και παραμένει ίδιον των μεγάλων.

Το 1978 κυκλοφόρησε την πρώτη του δισκογραφική δουλειά με τον τίτλο 'Τα τραγούδια της παρέας' με ερμηνευτή το Μανώλη Μητσιά. Ο δίσκος αυτός γνωρίζει αμέσως μεγάλη επιτυχία προδιαγράφοντας καθαρά τη μετέπειτα επιτυχημένη πορεία του Μάριου Τόκα στο χώρο του ελληνικού τραγουδιού. Μεγάλη επιτυχία γνωρίζουν πολλές άλλες δισκογραφικές του δουλειές, όπως τα έργα 'Μικρά ερωτικά', 'Στη λεωφόρο της αγάπης', και βέβαια 'Η εθνική μας μοναξιά'. Με τα τραγούδια αυτά, τα πλείστα μοναδικά, αγγίζει όλους τους Έλληνες, ξυπνώντας μέσα στον καθένα αρχέγονες μνήμες του λαού και της ιστορίας μας και την γλυκύτητα του έρωτα που προσωποποιεί τις μνήμες και γλυκαίνει τα βιώματα.

Μαζί με αυτές τις δημιουργίες, συνθέτει μουσική εμπνευσμένη από την κυπριακή τραγωδία της εισβολής και της προσφυγιάς, αλλά και γενικότερα από την κυπριακή μουσική παράδοση, τους πόνους και τα οράματα του κυπριακού λαού. Κεντρικό μήνυμα του έργου αυτού είναι η ελευθερία του τόπου μας για την οποία ακόμη αγωνιζόμαστε. Στο έργο 'Ψυχή τε και σώματι' μελοποιεί

ποιήματα των αγωνιστών του '55 Ανδρέα Ζάκου και Ευαγόρα Παλληκαρίδη καθώς και το ποίημα του Γιάννη Ρίτσου για τον Αυξεντίου. Μέσα από τα έργα του αυτά τιμώνται τα αγνά ιδανικά των παιδιών του '55 που έδωσαν τη ζωή τους για την ελευθερία της Κύπρου και παραδίδονται στις σύγχρονες γενιές για έμπνευση και παραδειγματισμό. Πόσο θα θέλαμε οι νέοι μας σήμερα να τραγουδούν με τον Ευαγόρα Παλληκαρίδη και το Μάριο Τόκα «Την Ελλάδα αγαπώ αλλά και σένα» για ό,τι σήμερα οφείλουμε στην Ελλάδα και την Κύπρο αλλά και σε μια προσωπική ζωή με ποιότητα και ανάταση. Στο έργο 'Αμμόχωστος Βασιλεύουσα' μελοποιεί αποσπάσματα από το ομώνυμο έργο του Κυριάκου Χαραλαμπίδη για τις σκλαβωμένες κυπριακές πατρίδες. Ο στίχος του Μόντη «Ανασήκωσε την πλάτη κι απόσεισέ τους Πενταδάκτυλέ μου» είναι ίσως το κεντρικό μήνυμα αυτού του μέρους έργου του, που ακόμη όλοι θα θέλαμε να εισακουστεί από τον Πενταδάκτυλο, για να τον δούμε να λάμπει ελεύθερος χωρίς την τουρκική σημαία χαραγμένη επάνω του.

Έντονη όμως είναι και η λαχτάρα του για επανένωση του νησιού μας. Η ανάγκη για μια κοινή πατρίδα ήταν διάχυτη ήδη από τα πρώτα έργα που μελοποίησε. Έτσι, το παράπονό του για τη μοιρασμένη πατρίδα και την ανάγκη για επανένωσή της εκφράζεται μέσα από τους στίχους της τουρκοκύπριας συμπατριώτισσάς μας Νεσιέ Γιασίν.

Η δική μου η πατρίδα έχει μοιραστεί στα δυο

Ποιο από τα δυο κομμάτια πρέπει ν' αγαπώ.

Η πορεία του έργου αυτού είναι υποδειγματική. Στην αρχή κατακρίνεται γι αυτό από κάποιους στην Κύπρο που είχαν ευθύνες για την τραγωδία μας. Γίνεται όμως ύμνος της Ελληνοκυπριακής και της Τουρκοκυπριακής αριστεράς που θέλουν και εργάζονται για την επανένωση. Σήμερα, οι στίχοι αυτοί, που γράφτηκαν από μια δεκαεφτάχρονη τότε Τουρκοκύπρια και ακούγονται σε όλο τον Ελληνισμό και την Κύπρο αλλά και στην Τουρκία μέσα από τη μουσική του Μάριου, οδηγούν την πολιτική βούληση όλων μας που θέλουμε την επανένωση της Κύπρου μέσα από μια λύση του Κυπριακού που να καλύπτει όλους τους πολίτες, ανεξάρτητα από εθνοτική ή θρησκευτική καταγωγή.

Εξάλλου, ο Μάριος Τόκας ήταν έντονα συνειδητοποιημένος με ανεπτυγμένη κοινωνική ευαισθησία, η οποία διαποτιζόταν από τα ιδανικά της κοινωνικής δικαιοσύνης που πήρε από τον πατέρα του και την Κυπριακή αριστερά της οποίας ήταν παιδί. Οι πολιτικές και κοινωνικές του ευαισθησίες εκφράζονται στη μουσική του μέσα από έργα όπως το «Πικραμένη γενιά» με στίχους του Γιάννη Ρίτσου αλλά και με το ευρύ του φιλανθρωπικό έργο στην Κύπρο, για όσους είχαν ανάγκη.

Κορύφωση του δημιουργικού του έργου, όπως και ο ίδιος είχε δηλώσει, ήταν η συνθετική του δουλειά με τον τίτλο 'Θεογεννήτωρ Μαρία', όπου μελοποίησε εκκλησιαστικά κείμενα. Στο έργο αυτό συνθέτει τη Βυζαντινή με την Κυπριακή μουσική παράδοση και κατακτά τη διαχρονικότητα.

Το ‘Θεογεννήτωρ Μαρία’ παρουσιάστηκε, μεταξύ άλλων, και στον Καθεδρικό Ναό του Αγίου Στεφάνου της Βιέννης στο πλαίσιο της ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Από τα τελευταία του έργα ήταν ο ύμνος του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου και όλη η μουσική για την τελετή έναρξης της λειτουργίας του Πανεπιστημίου αυτού το Σεπτέμβριο του 2007, που είχα την ευλογία, μαζί με τον Μίμη Σοφοκλέους, πρώτος να ακούσω. Στη δημιουργική του πορεία συνεργάστηκε με πολλούς καλλιτέχνες και κέρδισε το μεγάλο θαυμασμό και την καταξίωση, τόσο στο ευρύτερο κοινό όσο και στους επαγγελματίες του χώρου της μουσικής. Ο Μάριος Τόκας είχε, επίσης, βραβευτεί το 2001 με το ‘μετάλλιο εξαιρετης προσφοράς στην πατρίδα’ που αποτελεί την ύψιστη τιμή της Κυπριακής πολιτείας.

Μας αφήνεις, αγαπημένε φίλε Μάριε, έργο μεγάλο και σημαντικό, μέσα στο οποίο βρίσκεσαι ο ίδιος εσύ ολάκερος, ακέραιος, με τις συγκινήσεις και τις σκέψεις σου, τις αξίες στις οποίες πίστευες και για τις οποίες αγωνίστηκες. Και ήταν πολλές οι φορές που αφιλοκερδώς με τη μουσική σου πρόσφερες στον αγώνα της πατρίδας. Το έργο σου υμνεί την Κύπρο, τον ελληνισμό, την αγνότητα των νεανικών ιδανικών, τον έρωτα, τη ζωή ολόκληρη στην πιο τρυφερή και όμορφη εκδοχή της. Η μουσική σου δημιουργία αντανακλά σημαντικές στιγμές της σύγχρονης ιστορίας μας, δοσμένες με ξεχωριστή ευαισθησία και κοινωνικό προβληματισμό, μετατρέποντάς μας έτσι σε κοινωνούς της δικής σου σκέψης και του δικού σου οράματος.

Για το έργο σου, την πολιτική και κοινωνική σου ευθύνη, την ανταπόκριση σε κάθε κάλεσμα της πατρίδας, η πατρίδα σε τιμά με ευγνωμοσύνη. Μικρό δείγμα της ευγνωμοσύνης και της τιμής που σου οφείλουμε είναι μια σειρά από αποφάσεις της Κυβέρνησης που σκοπό έχουν να σε καταστήσουν φωτεινό παράδειγμα για τους νέους μας και τις γενιές που έρχονται. Θα δώσουμε το όνομά σου σε ένα Μουσικό Σχολείο στη Λεμεσό. Θα προκηρύξουμε ένα βραβείο μουσικής δημιουργίας που θα φέρει το όνομά σου και θα προσφέρουμε μια υποτροφία για μουσικές σπουδές. Επίσης, τα ΚΥΠΡΙΑ θα αρχίσουν φέτος με μια συναυλία για το έργο σου. Έτσι, η Κυπριακή Πολιτεία θέλει να διασφαλίσει ότι το έργο σου θα βρει συνεχιστές για χάρη του ελληνικού πολιτισμού και της Κύπρου που τόσο δημιουργικά αλλά και σεμνά υπηρέτησες και λάμπρυνες.

Εκ μέρους της κυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας εκφράζω τη θλίψη και την οδύνη μας για τον πρόωπο θάνατό του και τα ειλικρινή μας συλλυπητήρια προς την οικογένεια και τους οικείους του. Γνωρίζω ότι τίποτε δεν μπορεί να αντισταθμίσει η να απαλύνει τον πόνο της συζύγου, των παιδιών, του πατέρα και των αδελφών για τον πρόωπο χαμό του Μάριου. Η καρδιά όμως όλης της Κύπρου και της Ελλάδας πονά μαζί σας και ζει το πένθος σας. Ο Μάριος έφυγε ανήμερα της Ανάστασης για να μας θυμίζει ότι οι δημιουργοί είναι πάντα μαζί μας για να πλουτίζουν, να γλυκαίνουν και να οδηγούν τη ζωή μας όλο κι πιο ψηλά. Η μνήμη σου θα είναι αιώνια.